

מי יעצור את מתקפת הפלסטיק?

מדי שנה אתם אוספים מהסופר
5 מיליארד שקיות ניילון, שהורגות
בעלי חיים ומזהמות את הסביבה.
לא הגיע הזמן להיגמל?

אמיר זוהר | 20

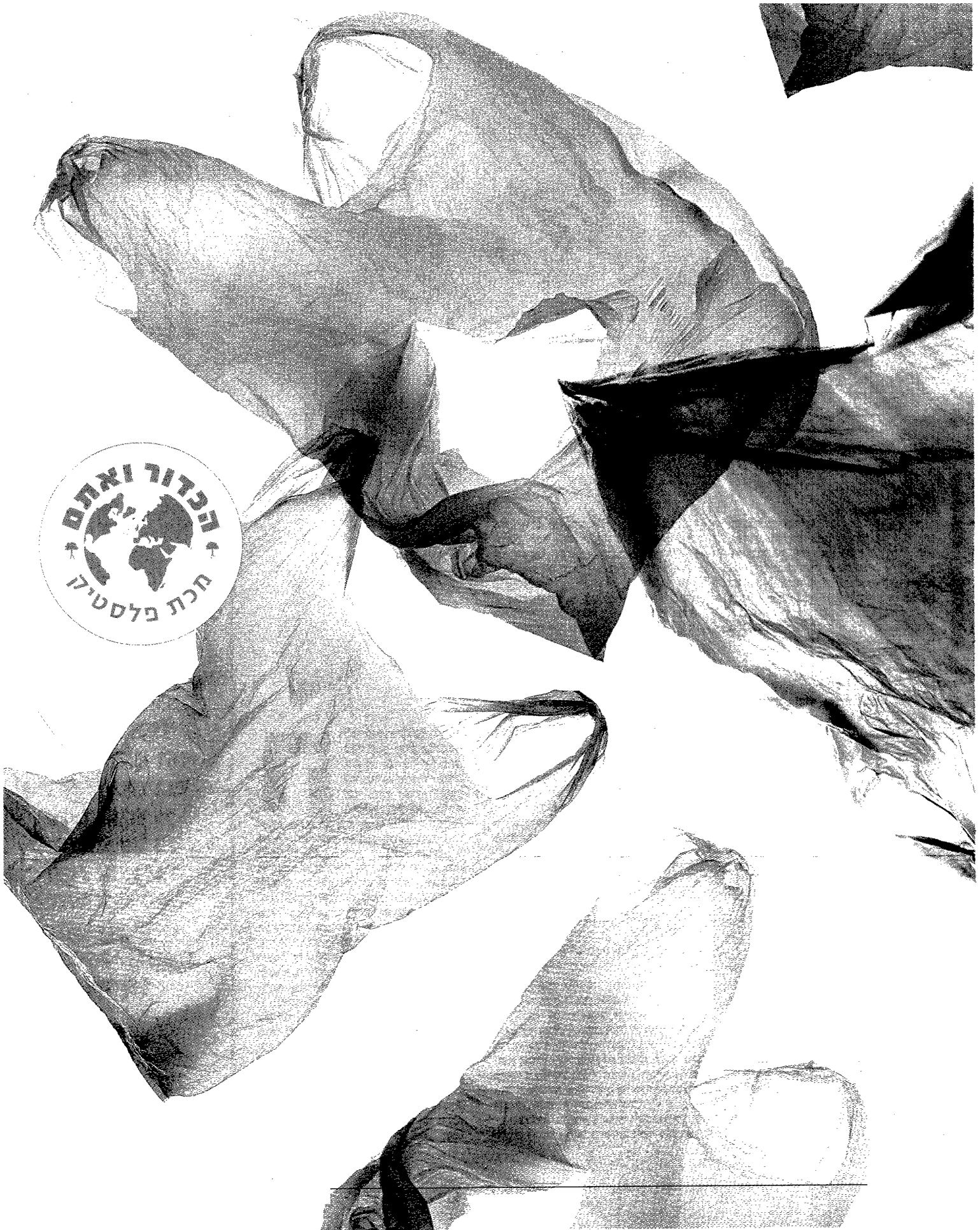
צילום: איטאנוקי / Gettyimages

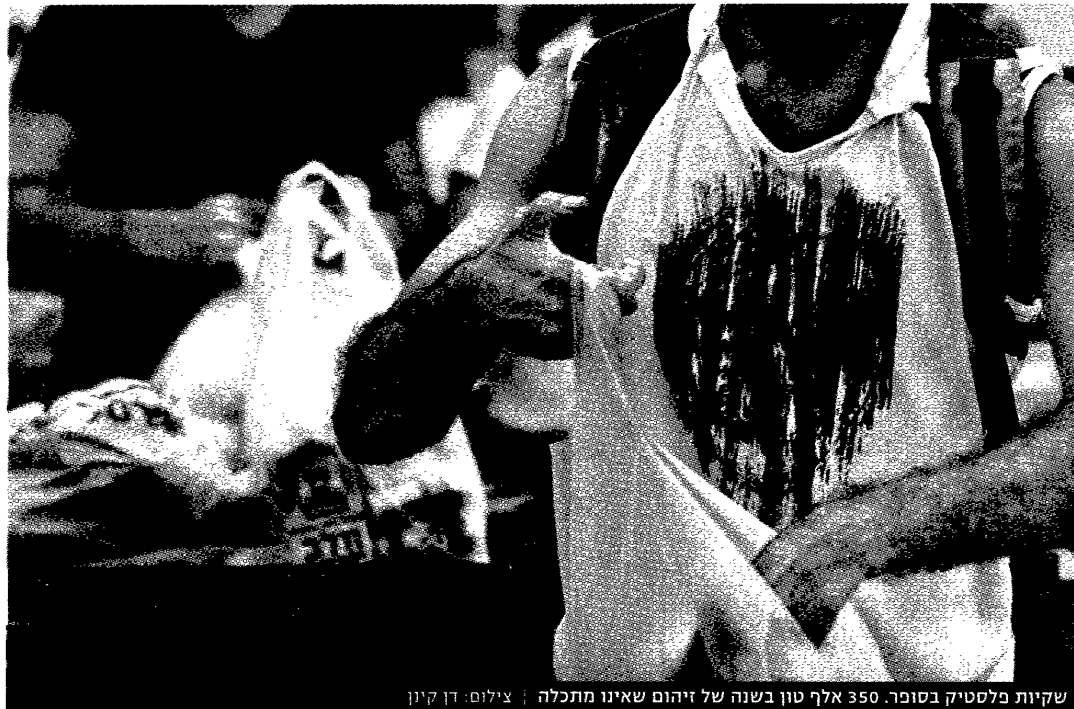
| אמיר זוהר |

מנוילנים

חזרתם מהסופר עמוסי שקיות? זה הזמן לייסורי מצפון. בעשורים האחרונים הפכה ישראל למעצמת ניילון, שמייצרת בכל שנה 5 מיליארד שקיות שנזרקות לפח וגורמות להרג בעלי חיים ולהרס הסביבה. עתה מנסה הכנסת להילחם באובססיה המקומית לאיסוף מרשרשים

שקיות פלסטיק בסופר. 350 אלף טון בשנה של זיהום שאינו מתכלה | צילום: דן קיין

סביבתי. הוא מעורר צריכת מוצרים חד-פעמיים: 90% מהם הופכים לפסולת תוך שישה חודשים אבל נדרשות להם מאות שנים כדי להתכלות, אם בכלל. בנוגע לשקיות הפלסטיק, טונות שלהן נשלחות למטמנות האזוריות ותופסות נפח עצום בהררי הובל. הן גם פוגמת בתהליכי הפרדת האשפה המצויה בהן, במחזור ובאיכות הקומפוסט (פסולת אורגנית ממוחזרת לדישון) שמוצרת ממנה.

מיליוני שקיות נוספות שלא מגיעות לאתרי הפסולת מתעופפות ברוח ומוזמות את רחובות הערים, החופים והשטחים הפתוחים. הן יוצרות מפגעים בטיחותיים למנועי סירות ומכוניות נוסעות, וכאמור, אף גורמות למוות אכזרי של בעלי חיים.

לדברי אלעד עמיחי, הממונה על המחזור במשרד ההגנת הסביבה, בישראל פועלים כ-20 יצרני שקיות מתוכם רק שניים משווקים שקיות "גופייה" לרשתות השיוק, שאר התצורות של הרשתות מיוצאות או מיוצרות בשטחים. כ-430 מיליון שקיות מיוצרות בחודש, שהן כ-5 מיליון שקל ליארד שקיות בעלות של כ-50 מיליון שקל בשנה. בסקר הרכב הפסולת 2005 נמסר כי השיקיות הן 7% מכלל הפסולת ומשקלן המצטבר הוא 350 אלף טון בשנה.

כולנו טרמפיסטים

הנתונים הרשמיים מצטרפים לתחושה שצרכנים משתמשים בשקיות פלסטיק ללא הגבלה ומציפים בהן את היקום, והנושא עולה לתודעה הציבורית בעולם (ראו מסורת). בישראל המודעות לבעיה נמוכה למדי גם יחסית לעיסוק בנושאים סביבתיים אחרים, ועדיין, בשנתיים האחרונות הוגשו שתי הצעות חוק המתייחסות להפחתת השימוש בשקיות ולא למחזורן, שבשלב זה אינו כלכלי.

בנובמבר עברה בקריאה טרונית בכנסת הצעתם של הח"כים אסתרנה טרמון, רב חנין ומיכאל מלביאור, לחייב שימוש בשקיות נייר במקום שקיות פלסטיק. ההצעה ספגה ביקורת מקצועית

כוטרינרים שמאוהבים בחיות הללו, אנתנו לא יכולים לרוץ אחרי שקיות בים. 50 טרינרים עם 100 אנדוסקופים לא יכולים להציל דולפינים אחד ממפגעים סביבתיים מטופשים כמו שקיות פלסטיק.

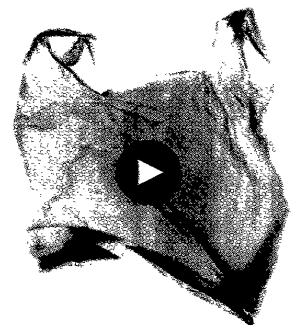
אבל לא רק יונקים ימיים ניוקים ממכת שקיות הפלסטיק. בעברות מחקר שערכה המועצה האזורית חבל אילות ב-2003, דווח כי "בכל שמורות הטבע באזור צמחו לעצים פירות יחודיים בשם שקיות פלסטיק, מסלולי הטוילים מלאים בשקיות שעפות עם הרוחות החזקות במי פרץ לכל עבר, בייחוד בוואריות סביב אתר הפי סולת נימרה, שלא לרבר על המראה המכוער של חופים המרופדים בפלסטיק. ברור כי שום מבצע ניקיון חד-פעמי לא יפתור את הבעיה. מתברר כי גם ציפורים בולעות את קרעי הפלסטיק המתפזרים ברוח, בחושבן כי אלו הם גרגרים למאכל, ומתות מחנק".

ד"ר בני שלמון, ביולוג של רשות הטבע והגנים במתחם אילת, דיווח כי בשמורת אילת נמצאו יע"לים שנתקו משקיות פלסטיק, כפי שהעלה ניתוח לאחר המוות. "זאבים ושועלים הניזונים במזבלות פתוחות בולעים קרעי שקיות שעלולים לסתום את מערכת העיכול שלהם, ונמצאו לכך שרידים בגלליהם. שקיות שמתיישבות על מושבות אלמוגים חונקות אותן למוות בדיוק כמו שהן יכולות לגרום למוות של אדם שראשו נעטף בהן".

זה רק ספורט

בכל שנה צורכים הישראלים מיליארדי שקיות פלסטיק, שסופן לאיים על הסביבה. קשה שלא להתרשם מהספורט הישראלי הלאומי, כותב אבי גונוביק, מתברת שלרג לניהול פתרונות סביבתיים, שערך סקר על הרך הפסולת הארצי. "הוא מתחיל בליקוט שקיות במהלך קניות מוזן ומסתיים כמרכיב הנפוץ ביותר באתרי הפסולת הארצית השכיחה בסקר היתה של שקיות פלסטיק, רובן שקיות סופרמרקט מרשרשות".

השימוש בפלסטיק על סגיו השונים גדל בכל העולם לממדים בלתי נתפסים, ויוצר כאב ראש

ה

לווייתן שהגיע לחוף הרצליה לפני חמש שנים כבר גוסס. הוא מת בידיהם של מתנגדי רבי הארגון מחמ"לי (מרכז חקר מידע וסיוע ליונקים בישראל), ובניתוח שלאחר המוות נמצאו בקיבתו שקיות פלסטיק במשקל 4.5 ק"ג. "עד היום לא ברור מדוע הוא בלע כל כך הרבה שקיות: בטעות או מרעב", משחזר ד"ר דני קרן מאוניברסיטת חיפה, הרופא שניתח אותו לאחר המוות. "לווייתן הוא מעלה גרא, ובקיבתו יש כמה מדורים. המדור הראשון הוא מכני וממנו עובר המזון למדור לעיכול מתקדם. אם שקית תקועה במעבר היא סתמת את כל המעברים וגורמת למוות מרעב, כי כל מה שהוא בולע לא מתעכל והוא מקיא אותו חזרה. בימים הראשונים היונק מנצל מאגרי שומן אבל הוא נחלש, מתקשה לרדוף אחר טרף ומגיע לחוף רזה וגוסס".

במקרה אחר נתקל קרן ברולפיין שמת אחרי שאריות פלסטיק של שישיות בירות נכרכו סביב לועו. "אם הרולפיין עוד גדל זה ממש חורף את פיו, הוא נושם אבל לא יכול לאכול. לצערנו, דולפינים, כלביים ואריות ים הם בעלי חיים סקרנים שמחפשים להתעסק עם כל מיני עניינים במים ומסתכבים פעמים רבות מדי". מהשקיות מתים בעיקר בעלי החיים הימיים שחובבים ריונונים, אומר ד"ר אלון לוי ממכון ויצמן ומחמ"לי. "עם כל הרצון הטוב שלנו

מרב ניר, המועצה לישראל יפה: "המודל שלנו הוא אירלנד, שם גבו מהצרכנים 15 יורוסנט על כל שקית והצריכה צנחה ב-90%, אנחנו מציעים שיגבו 25 אגורות לשקית"

**בחדש החגים
ישווקו עוד 500
מיליון שקיות
מרשרשות,
לפחות. עד כדי
כך האדישות
שולטת שרשת
הריבוע הכחול
לא מצאה לנכון
להתייחס לנושא**

בקופה זה הרבה יותר פשוט מהאופרציה של איסוף הבקבוקים. אני גם מאמין שהרשתות יידעו לגזור לעצמן בונוס קטן מהשירות הזה."

שקיות חתירם

בינואר יזמה המועצה לישראל יפה את הכנס הציבורי הראשון להפחתת השימוש בשקיות, בה שתפוח השך להגנת הסביבה, גרעון עורא, ח"כ חנין, מנכ"ל שופרסל אפי רוזנהויז, נציגי ארגון אמוץ הציבור, אדם טבע ודין וכעשרה מעצבים ויוזמים סביבתיים. כל המשתתפים הודו בכך שיש בעיה, בלי קשר לניגודי העניינים ביניהם.

"שקיות הפלסטיק נראות לנו כמו מכת מדינה", אומרת מרב ניר, מנהלת השיווק של המועצה. זו מובילה מסע פרסום צנוע להטמעת הרעיון בשתי דרכים: האחת, תמיכה בחוק להיטל כספי על שימוש בשקיות, והשנייה, עידוד המי עבר לשימוש בפלסטיק מתכלה. "המודל של הוא אירלנד, שם גבו מהצרכנים 15 יורוסנט על כל שקית והצריכה צנחה ב-90%, אנתנו מציעים שיגבו 25 אגורות לשקית", אומרת ניר. "בנוגע לפלסטיק מתכלה, זה חומר אורגני שמיוצר מקני תירס וקני סוכר וקיים כבר כמה עשרות שנים. החומר שומר על תכונות זהות לפלסטיק רגיל אך פגיעתו בסביבה מצומצמת מאוד, והוא אף יכול לשמש לייצור קומפוסט. הוא לא משחרר רעלים ומתפרק תוך זמן קצר של שבועות עד שנים. בשי נים האחרונות מתרחשת האצה בפיתוח החומר ויישומיו, היום כבר מיוצרים ממנו אריזות, כלים חד-פעמיים, יריעות ואפילו חומרי גלם לשתלים רפואיים. הבעיה היחידה היא מחירו היקר פי ארבע, ובהקשר הזה אנתנו מקדמים תקן ישראלי כדי למנוע זיופים."

בשל מחירו הגבוה של הפלסטיק המתכלה, מתפתים יצרנים לזייף אותו, עוד נטען בגרדו שבי עצם זה עוד חומר המעודד שימוש במוצרים חד-פעמיים. מסביר אנגל (שלאחרונה הצטרף לצוות בינלאומי של האו"ם, כיועץ להחזרת צרכנות ירוקה בישראל): "האו"ם מנסה להטמיע במדינות שחברות בו מודל חברתי-כלכלי חדשני"

עצם היום הזה בהנאה גמורה. "הצרכן הישראלי הוא אגור שקיות מתוך קמפנות אלא מתוך נוחות", מנסה להתמודד עם נשואי החוק שלה הח"כ טרטמן. "הרי למה מש משות השקיות? 90% מהן הופכות לשקיות זבל, ומה יותר פשוט משקית חנינם? זאת התנהגות שאנתנו ננסה לשנות. אם יהיה שוקולד על המדף שום דיאטה לא תעזור - תפקידנו הוא להווי את השוקולד מהמדף."

האם עוד אפשר להילחם בתופעה? לאחרונה אמרה עו"ד גלית אבישי, בעבר יו"ר מועצת הצ" רכנות והיום ראש הארגון הצרכני אמוץ הציבור ש"כדי לגמול את הצרכן הישראלי מאיסוף של שקיות הפלסטיק, צריך להשקיע בחינוך ולפתח את אלמנט הבושה, כך שאנשים ירגישו שהם עושים משהו לא בסדר". ר"ח שחר דולב, מנהל לימודי קיימות במרכז השל בתל אביב, גורס כי הפתרון החינוכי היעיל ביותר יהיה לדרוש כסף בעד השקיות, לדבריו, במדינות שבהן נבחרה הדרך הזאת הופחתה הצריכה בעשרות אחוזים. "דשתות השיווק שכבר מוכרות שקיות רבי-פע מיות או מתכלות לא מסכימות לספק אותן חנינם", אומר דולב, "מאחר שגם הלקוחות לא ממחרים לרכוש אותן הפתרון הוא לגרום לאנשים לוותר על השקיות הרגילות באמצעות תשלום. אחרי שהחוק יעבור וייכנס כסף הוא יישמש בין היתר לחינוך האורחים להתרגל למשהו אחר."

לימודי קיימות מתמקדים בחוזר חיי המוצר ובניית לוקחים בחשבון את כל ערכי הסביבה תיים: מהם חומרי הגלם של המוצר, באיזו מדינה הוא מיוצר, איזו אנרגיה מושקעת בתהליכי הייצור, האריזה, השינוע ואפילו ניצול העובדים. "הרעיון הוא לא לפעול נגד עשייה אלא בעד עשייה טובה יותר", אומר יאיר אנגל העוסק בעיי צוב לקיימות ואחר מהיועצים לח"כ חנין. "עיצוב מקיים מעדיף תכנון פונקציונלי שכבר במקור ימקסם מרכיבים סביבתיים", הוא מסביר. "לא במקרה אנתנו לא מדברים על מחזור."

דולב מציע גם לייצרנים ולמשווקים לאמץ טכניקות לקירוב העולם האקולוגי לכלכלה: "לדשתות יש אמנם שייסוך רע עם חוק פיק דון הבקבוקים, אבל לחייב שקל ברכישת שקית

נוקבת, שכן ייצור נייר מוזק לסביבה לא פחות, עלותו יקרה, הוא לא נוח ולא שימושי."

ח"כ חנין, שנחשב לפורמנטר סביבתי מקצועי ומוערך, חזר בו מהצעת החוק להחליף את שקיות הפלסטיק בנייר ואינו מרגיש מבוכה לנוכח הברי קורת סספג. "ההצעה עברה בקריאה טרומית בלבד, שהיא סוג של הצהרה על התחלת טיפול. בזכות אותה הצעה התפתח שימוע ציבורי ותוך כדי תהליך השתכנענו שהנייר לא מתאים."

במקום ההצעה שנוגחה ניסחו טרטמן וחנין הצעה חלופית שאמורה לעבור בקריאה טרומית בחודש הבא. לפי ההצעה, שכן בחנויות מזון ישלם שקל אחד על כל שקית שביקש, והכסף שייצטבר יועבר לקרן לשמירת הניקיון - קרן ציבורית שבראשה עומד מנכ"ל המשרד להגנת הסביבה וחברים בה נציגי משרדי האוצר, הפנים והרשויות המקומיות. אבל הרעיון להקים מנג' נון שיאסוף מיליארדי שקלים בשנה כבר מעורר דרישה לתכנון יסודי ומקצועי יותר, כדי למנוע כישלון נוסף לזה של חוק פיקרון הבקבוקים. "דשתות השיווק והלקוחות שלהן הם טרמי פיסטים שמרוויחים מההתעלקות על גב הסביבה", אומרת ד"ר אופירה אילון, מומחית לניהול פסלות מהמוסד ע"ש שמואל נאמן בטכניון ובאוניברסיטת חיפה. "הרשתות מספקות מוצר חנינם, לכאורה, והלקוחות, הצרכנים, גם נהנים מאוד לקבל את המוצר חנינם, ואף לאגור ממנו. אבל בסופו של דבר הרי אין מתנות חנינם ואת המחיר משלמת הסביבה."

השימוש בשקיות הפלסטיק בישראל התפתח במקביל להתחברות הקניות בסופרמרקטים, שבי שנות ה-70 עוד נראו כמו החלום האמריקאי בהי תגשמות. בימים ההם גבו חצי לירה עבור שקית אריזה אפילו במכולת השכונתית. לאחר שרשי תות השיווק המוסדיות נקלעו לקשיים וירדו מני כסיהן, התפרקו, נמכרו, התמוגו והתמזגו מחדש, התפתחה תחרות עזה שבמסגרתה הוטמע הדרגל לחלק שקיות חנינם. הנסיקה ברמת החיים איפשרה לרשתות לספוג את מחירן השולי בחשבונות העי נקיים, ואילו בגרדו ימי הצנע שנטשו את המכולת יש תגשמות. תחרות עזה בהמסגרתה הוטמע הדרגל על שקיות חנינם בקופות, הם עושים את זה עוד

נקמה!

ישראל קטורזה גילה את הטיבה האמיתית לאובססיות השקיות

"כל הקטע של אגירת השקיות הוא נקמה על העמידה בתור. אתה עומד וזה שלפניך אומר 'אני הולך להביא משהו', וההיא שלפניו הולכת להביא עיתון, ביי נתיים ההוא חוזר אבל הקופאית לא עובר לה הקוד, אחר כך לא עובר לה הכרטיס אשראי. העיקר שהם מאוד התייעלו שם כסופרים, קופאית אחת רוססיה, אתיופית, רוססיה, אתיופית, אתיופית - כרי שהן לא ידברו ביניהן, אבל אתה בהמתנה, כן? ואז מגיע תורך והיא מתחילה: קודם לנקות את השולחן, אחר כך לסדר את המשקל, ואז לבקש כרטיס מועדון, ושוב תקה, הכרטיס לא עובר, ועד שהכל מסתדר באים המבצעים, הו המבצעים. השבוע הציעו לי מטאטא ב-20 שקל, מי קונה ככה מטאטא, עד שלא נגמרת לו השערת לא מחליפים, לא ככה? אז אחרי כל זה אתה מת כבר לעזוב אבל גם חייב לנקום. הרי אתה לא צריך 30 שקיות, והן בכלל לא נפתחות לך בקופה, מהעצבים, אבל אתה לוקח אותן בכל זאת. ואז בבית הן תמיד נפתחות. אמא שלי למשל, יש לה שקיות מכל הסופרים האפשריים בבית. עכשיו בכלל, לפי החוק החדש, לפני שנכנסת לסופר שילמת 10 שק' ליס: חמישה לעגלה וחמישה לשקית הדריבפעימית? אנתנו עוד נראה איך זה ייגמר."

לווייתן גוסס בחוף הרצליה. גם 50 טונות לא יוכלו להציל יונק ימי משקיות הפלסטיק | צילום: אריאל שליט

וידוי

לא יכולה בלי זה

אמא, למה את תמיד מביאה כל כך הרבה שקיות פלסטיק ריקות מחסור פרצה? מה זאת אומרת, הן נוחות לי ושימושיות בכל דבר, לזבל, לקניות, לאחסון. הן נהדרות. משמשות אותי להקפיא הכל, מוצרים מהסופר, תבשיר, לים, מטבחון, שניצל'ים, ירקות מהשוק, כל המאפים האלה שאתה אוהב שאני מכינה. בוא, בוא איתי למוזון, תראה כמה שקיות חרשות יש לי כאן, אה? ועוד בחינם!"

כן, אבל עכשיו הם רוצים שתשלמי שקל על כל שקית שאת לוקחת. מה? אתה רצינית? למה? לא, תגיד להם שלא יפסיקו להלק אותן, איך אפשר בלעדיו בכלל? כאילו שאתה לא מחזיק בבית שקיות כאלה, מה? אתה אומר לי שאתה רוקא בעדום? לא לא, אל תעשה את הכתבה הזאת."

אמור זוהר

בהצעה אין התייחסות לאופי מנגנון איסוף הכספים. "מועד התחולה של החוק הוא שישה חודשים מיום פרסומו כחוק", אומרת טרטמן. "כדי שייבנה מנגנון כלכלי מתאים, רשתות השיווק יסנכרו את מערכות המחשוב והציבור ייחשף להסברה המתאימה."

ולא יהיה באן בישלון רומה לזה של חוק הפיק' דון באכיפת החוק?

"אין פתרון של קסם בעניין האכיפה, ואנחנו לא באנו לגרש את החושך."

איך תקבלי את תמיכת הבנסת לחוק?

"לפני ועדת השרים אני ארע לעשות את הלובי שלי מאחר שאהיה חייבת לקבל את תמיכת הקואליציה בוועדה. אני מאמינה שאנשי המשרד להגנת הסביבה יציעו לי דיל, כדי לקחת את הקרדיט על החוק, אבל אסכים רק אם יתחייבו שתוך 60 יום הנושא יקודם. הבעיה של החוק הזה היא שלמרות הקונסנזוס הערבי בעניינו מלחמות הקרדיטים תקניות לפגוע בו."

וגם אם החוק יעבור בסופו של דבר, האם יצי ליזון הח"כים להנך את הצרכנים שנוהגים לאגור שקיות בלי סוף? תנין: "שקיות הפלסטיק הן חלק מבעיה תרבותית רחבה מאוד של השתמש וזרוק, ודרוש כאן חינוך של יצרנים ושל לקוחות לשינוי אופן הייצור והצריכה. אני רדיקלי בתפיסה הזאת ומעוניין להגיע למודל כלכלי ששואף לייצר רק מה שהסביבה מאפשרת ומה שאנחנו צריכים, וכי מובן לחלק את האמצעים בצורה הוגנת."

הרעיון נשמע מובד.

"נכון, זה המשכו של המאבק הארוך ההיסטורי, שבעידן הנוכחי הפך להיות ירוק. אבל זה גם עובר להיפך, כי כל ירוק היום צריך להיות ארום."

יחסית שמעורר מסחר המבוסס על השכרה או לייסינג של מוצרים. בדרך הזאת המשוק ינסה למקסם את איכות המוצר ולא יעדיף למכור מוצר חד-פעמי שהופך מזה לפסולת מויקה."

שטרת הפלסטיק

29 ח"כים מכל סיעות הבית חתומים על הצעת החוק החדשה, שרובה נוסחה על ידי אנשי עמותת ארם טבע ודין בהסתמך על המודל האירי ונתוני הפסולת של המשרד להגנת הסביבה. עיי קרי הצעת החוק מדברים על כך שבכל חנויות המזון (רשתות, מכולות וכדומה) ייגבה שקל אחד על כל שקית חד-פעמית שת'מכר לצרכנים, וכי ספי ההיטל יועברו לקרן לשמירה על הניקיון. ההיטל לא יושת על שקיות קטנות לאריות ירקות ומוצרים; הקמעונאים יחויבו גם למכור שקיות רכיבפעימיות תקניות במחיר של 4.5 שקלים; הדי גויות ידווחו על כל השקיות שהן קונות ומוכרות, ומערך אכיפה מיוחד של המשרד להגנת הסביבה יקבל סמכויות לפיקוח על גביית ההיטל, עריכת חיפושים, הטלת קנסות ואף הגשת כתבי אישום פליליים במידת הצורך.

חנין מסביר שההחלטה לכלול בחוק חנויות מזון נועדה "כדי להתמקד במקום שבו הבעיה היא גדולה באמת, כדי שהצדק לא יחשוב שמבקשים לפגוע לו באיכות החיים. אם החוק יצליח לא מן הנמנע שיחילו אותו על תחומי מסחר אחרים."

זה מנגנון שיהלל מיליארדי שקלים בשנה, עם פתח לאינסוף קומבינות.

"המטרה היא לא לגבות כמה שיותר כסף אלא להפחית את צריכת השקיות כמה שיותר: לשנות את התנהגות הצרכנים בכלים כלכליים. הפתרון המוצע הוא גם רציונלי ולא רק סביבתי, כי בסופו של דבר תיק בר או שקית רכיבפעימית, הרבה יותר יעילים, נוחים ובטוחים לנשיאה. ובנוגע לקומ' בינות - העולם מלא בהן, או פותרים בעיה אחת ומתמרדרים עם האחרות."

יש צרות גדולות יותר

אבל יש מי שמסרבים להיחשף לפאניקת שקיות הפלסטיק, ומערערים על הצורך לחוקק נגדה חוקים. "לרעתנו, בעיית שקיות הפלסטיק

בישראל אינה חמורה כפי שמציגים אותה, אומ' רת ר"ח אופירה אילון מהטכניון. "זה לא אומר שלא צריך לטפל בה אבל כל התזויות הזאת צרי' כה להיבדק ביסודיות לפני שמחוקקים חוקים."

אילון מטיילת ספק רב בנתוני השקיות שבסקר הפסולת 2005 של נוביק, וחות דעת ברוח זו עיי' כירה לאנשי המשרד להגנת הסביבה. "הנתונים בסקר בעייתיים מאוד", היא אומרת. "350 אלף טונות שקיות פלסטיק הוא מספר בלתי אפשרי, כל בקבוקי הפלסטיק מתורשבים לפי 40 אלף טונות בשנה. להערכתנו, המשקל האמיתי הוא בקר 100 אלף טונות. ממקור ראשון אני יודעת שבעת ביצוע הסקר הם שקלו את השקיות עם הג'יפה, וזה לא מצחיק. גם בתיאור הבדיקה בגוף הסקר כתוב שהיה אסור לייבש את השקיות ושלא רחסו אותן". נוביק: "פרופ' אילון צודקת שהמשקל המתואר הוא גדול מהמשקל נטו, בגלל הרכיבות והג'יפה שנרביקת, אבל הסקר מלכתחילה הוגדר כסקר רטוב."

אילון בכלל סבורה שלפני שממחרים לחוקק חוקים צריך ליצור מודל כלכלי-מרעי שיבקע מה טוב למשך "אבל נכון להיום עדיין לא בוצע אף מחקר מדעי על המדיניות המועדפת. מוסד שמואל נאמן הגיש הצעת מחקר למשרד להגנת הסביבה אבל לא קיבלנו תשובה. נראה לי שמעי' דיפים לצאת עם החוק החדש, כי זה נושא פופר' ליסטי עם הרבה מאוד כסף."

אילון מבקשת מהמחוקקים לא להסתפק

העולם בשקית

כך נלחמות מדינות שונות במכת הניילון

● **אירלנד** < ההצלחה הגדולה בעולם. ב-2001 נכנס לתוקף החוק המטיל מס של 15 יורוסנט (85 אגורות) על כל שקית פלסטיק. מאז ירדה צריכת השקיות ב-90% ובקופת המדינה נרשמו הכנסות של יותר מ-10 מיליון יורו. במרכזים מציעים שקיות רב-פעמיות בתשלום.

● **טאיוואן** < חל איסור בחוק על שימוש בשקיות ניילון ברשתות שיווק, חנויות מזון ומסעדות. הקנס על הפרת החוק: 300 אלף דולר טאיוואני (כ-10,000 דולר אמריקאי).

● **אוסטרליה** < הקמעונאים והממשלה סיכמו על אמנה להפחתה בשימוש בשקיות ניילון, ובמקביל הכינה הממשלה חוק שיסדיר את המיסוי על שקיות. דווח על הפחתה של 45% בשימוש בשקיות, ועל גידול של 14% בשימוש בשקיות ממוחזרות.

● **הונג קונג** < הממשלה יצאה במטע פרסום רחב עם הטיסמה "בלי שקיות בבקשה". על החנויות נאסר לחלק שקיות ללא הגבלה והוצבו מכלים למחזור.

● **גרמניה** < חנויות ומרכזי קניות דורשות כ-50 יורוסנט על שקית (כ-3 שקלים) ומציעות שקית בד בעלת פחותה.

● **צרפת** < במקומות מטיימים מקצים קופה מהירה למי שמשתמש בשקיות רב-פעמיות. בקורסיקה אוסר החוק המקומי על השימוש בשקיות פלסטיק.

● **דנמרק** < שקיות פלסטיק מטופלות במסגרת חוק האריות, המטיל את האחריות לאיסוף המפגע על היצרנים, ואילו גובים תשלום על השימוש. הצריכה פחתה ב-66% מאז החלת חוק.

● **ארצות הברית** < בארצות הברית אין חקיקה פרלית ואפילו לא מדינית בנוגע לשימוש בשקיות ניילון. יוצאת דופן ג'ורג'יה שן פרנסיסקו שבמאוס השנה החליטה בצו עירוני לאסור חלוקה חופשית של שקיות חד פעמיות ודרשה מרשתות השיווק לספק שקיות מנייר, פלסטיק מתכלה או בד.

● **הודו** < איסור בחוק על השימוש בשקיות פלסטיק עקב סתימות חחרות ונשנות של מערכות הניקוז (מדינות נוספות שבהן נאסר השימוש מסיבות דומות: טנזניה, מדגסקר ובנגלדש).

ח"כ אסתר יונה טרעמן:
"הצדכן הישראלי לא אוגר שקיות מתוך קמצנות אלא מתוך נוחות. 90% מהן הופכות לשקיות זבל, ומה יותר פשוט משקית חינוך? זאת התנהגות שאנחנו ננסה לשנות"

▶ בטיפול ממוקד שמביא לתוצאות מהירות והצלחות פוליטיות, אלא להעדיף טיפול מערכי תי עם פתרון מעמיק יותר. "כמוכז, עדיף שהכסף הזה יכנס לקרן הניקיון ולא לאוצר", היא אומרת, "אבל מאחר שמדובר בסכומי עתק יש כאן סיבה נוספת לבצע את המחקר הכלכלי-מדיני שקבע את גובה המס האופטימלי ואת תקצוב תוכנית הפעולה. כבר ראינו שמאוד קל לקבל החלטות בנוסף חוק הפיקדון, הוא עולה לנו הרבה מאוד כסף ולא שינה את התמונה".

אבל זה רק יעבך את הפתרון, וביתניים השי קיות נעמרות.
"אולי, אבל זו בריוק אותה חשיבה פופולית סטית. למה אף אחד לא מתייחס לכך שהפסולת האורגנית אינה מופרדת כראוי ו-40% ממנה גורמים לזקקים סביבתיים הרבה יותר גדולים מהשקיות?"
ובכלל, אילון מזכירה שגם שקית פלסטיק היא מוצר שיש לו יותר ממחזור חיים אחד: "צריך ליכור ששקיות פלסטיק הן מוצר שיש בו שיי מוש חוזר. לפי מחקרים של התשומות הנדרשות לייצור ופליטות לסביבה - עבור 5 קילו של מוצר רים מהסופר עדיפה שקית פלסטיק על נייר".
בתגובה לדברי אילון מודה חנין כי הוא מצוי עדיין בשלב הקונספציה ואינו שולט בנתונים, אבל הוא מבטיח ללמוד אותם לעומק. "בנוגע לתגובה המהירה לנושא, אני מתייחס לבעיות הסביבתיות בצורה רוחבית ולא היררכית: שינוי

ח"כ דב חנין:
"שקיות הפלסטיק הן חלק מבעיה תרבותית רחבה מאוד של השתמש וזרוק, ודרוש כאן חינוך של יצרנים ושל לקוחות לשינוי אופן הייצור והצריכה"

ועוד שינוי ייצרו מקטעים שלמים ומבורכים".
האם הכנסת תקים מנגנון שמגלגל מיליארדי שקלים בלי בדיקה מרעית נאותה? "נעשה זאת כאופן מושכל ולא פויו", מבטיח אלעד עמי חי מהמשרד להגנת הסביבה, "על בסיס נתונים בדוקים ומורל נוח לרשתות ולצרננים. בימים הקרובים נזמין מחקר מרעני מקצועי, שתוצאותיו יתקבלו בתוך כמה חודשים. אני מתחייב שבלעדי דיו לא נביע את עמדתנו על הצעת החוק בוועד דות הכנסת".

חזרה לסל

עו"ד אורלי רקטר היא היועצת המשפטית של חברת לאון פלסט ממפרץ חיפה השולטת ב-80% משוק שקיות הגופייה, ובתם של בעלי המפעל. לדבריה, "אנחנו חברה שמאמינה באיכות סביבה ומחזור ויש לנו ליין מיוחד כזה למחזור עורפי ייצור שלנו. אנו מפרקים אותם חזרה לפוליאיתילן וממנו שוב למוצרים השונים".
גם עם גישה כזאת ברור שיש לחפש חלופות. כאלטרנטיווה לשקיות הפלסטיק מציעת השקיות מחומר מתכלה, וכן שקיות רב-פעמיות מסיבים פלסטיים שמתמחזרים, שמאפשרות אחוקה נוחה, שקית רב-פעמית שמתקללת לגודל של מחברת קשיחה, וכאשר היא נפתחת היא נהיית מרובעת ומתאימה לנשיאת משקל. יש גם קופסאות פלסטיות רב-פעמיות שמתקלפות ומתאימות מאוד לחחוקה ואחסנה במכונית. כיום מעורדים גם שיי מוש מוגבר בעגלות קניות עם גלגלים, וכמוכזן סל הפלסטיק הישן הטוב, בעל הרפנות המרושתות. אבל ביתניים, עד שהאלטרנטיווה יפוח לנורמטיווה, המודעות ברשתות השיווק וחנויות המזון אינה צוברת תאוצה של ממש. בחודש החד גים ישווקו עוד 500 מיליון שקיות מרשרשות לפחות. עד כדי כך האריות שולטת שרוברת רשת הריבוע הכחול לא מצאה לנכון להתייחס לנושא, למרות פניות חוזרות ונשנות אליה. אגב, דודי ויסמן, הבעלים של אותה רשת, רכש בחר רש שעבר את השליטה בסניפי ערן טבע מרקט,

ד"ר אופירה אילון,
הטכניון: "ממקור ראשון אני יודעת שבעת ביצוע הסקר שקלו את השקיות עם הג'יפה, וזה לא מצחיק. גם בתיאור הבדיקה בגוף הסקר כתוב שלא ייבשו ולא דחסו אותן"

אולי כדי להעניק לסניפי הריבוע הכחול גופך אקולוגי.
מנהלת משרמת בסניף ערן מרקט באור יהודה אומרת: "זו מהפכה שקשה ליישם כרגע. אבדנו נו מציעים שקיות בד ב-2 שקלים אבל לקוחות מעדיפים פלסטיק בחינם. ההתרשמות שלנו היא שהצרננים האמיתיים של המזון האורגני הם בעד, הצרננים הרגילים לא ממש מבינים".
ברשת המתחרה, שופרסל, התפנה סמנכ"ל הסחר אלי גררון להסביר כיצד מתייחסת הרשת לכוונות המחוקק: "אני לא יודע הרבה על ההצעה החדשה, ולכן גם אין לי עמדה על ההיטל המר צע. אבל בלי לברוק את מידת הנזק הנטען עשינו כמה מומלים בתחום, גם אם אין לנו כוונות להי פסיק את החלוקה הינם: התחלנו להתקין שקיות, מכונה שמאפשרת למוכר שקית בודדת, והמכ" שיר כבר מוכיח את עצמו. אנחנו גם מציעים את "הסל הירוק" מסיבים פלסטיים אורגים המיועד לשימוש חוזר".
ביתניים בחנות הטבע ניצת הדוכרן התגל-תה גישה פעילה. על הקופה הרושמת בסניף אבן גבירול הוצב השלט הבא: "הכרור בידיים שלנו, ניצת הדוכרן נרתמת למוכר למאבק במשבר הסביבתי העולמי. בואו נפחית את השימוש בשקיות הפל-סטיות ונשתמש בשקיות בד או נעשה שימוש חוזר בשקיות שיש לנו. מ-1 באוגוסט, כל לקוח אשר לא ישתמש בשקיות פלסטיק יזוכה בחשבוננו ב-1% מסך הקנייה".
לעומת היוזמה הברוכה הזאת, המוצרים בחד נות נמכרים עדיין בשקיות פלסטיק. "בתנויות שלנו שוברים את הראש איך לרדת משקיות הפלסטיק", מסביר הבעלים והיוזמן, הרצל ביבי. "אנחנו במשא ומתן עם יצרן מסיין על רכישה ני-סיונית של 50 אלף שקיות בד ב-30 סנט לשקית שמתאימה לנשיאת 5 קילוגרם ושתחולק חינוכ. מי שיחזור עם השקית מהבית יקבל הנחה. אני רק מקווה שהצרננים יהיו הגונים ולא יתנפלו. מאוד אשמח לראות צרננים עם סל בד מהסוג שאמא שלי היתה הולכת אתו לשוק מתנה יהודה". *

צילומים: אורלי טנין, אוליביה מיטוס ופיי תורנית